

Jan Dyduch

Udział kardynała Karola Wojtyły w pracach Rady Świeckich

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 39/1-2, 3-16

1996

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. JAN DYDUCH

UDZIAŁ KARDYNAŁA KAROLA WOJTYŁY W PRACACH RADY ŚWIECKICH

T r e ś ć: Wstęp. 1. Geneza i działalność Rady Świeckich. 2. Udział Kardynała Karola Wojtyły w kształtowaniu zadań i struktury Rady Świeckich. 3. Współpraca Rady Świeckich z Komisją Apostolstwa Świeckich Episkopatu Polski. Zakończenie.

Wstęp

W dniu 8 grudnia 1995 r. minęło 30 lat od zakończenia Soboru Watykańskiego II. Z perspektywy tych lat można powiedzieć, że był on szczególnym darem Bożym dla Kościoła i ludzkości XX wieku. Wytoczył program odnowy Kościoła. Jednym z jego błogosławionych owoców była nauka o laikacie. Posoborowa odnowa Kościoła, na odcinku włączenia świeckich w jego działalność, wymagała właściwej organizacji i koordynacji. Zajęła się tym Rada Świeckich. Jej konsultorem przez prawie 10 lat był Kardynał Karol Wojtyła. Uczestnicząc we wszystkich sesjach Soboru Watykańskiego II, walnie przyczynił się do powstania soborowej nauki o laikacie. W okresie posoborowym troszczył się – na wiele sposobów – o jej realizację. Jednym z nich był udział w działalności Rady Świeckich.

1. Geneza i działalność Rady Świeckich

Bogata w treść nauka Soboru Watykańskiego II o świeckich zawarta jest głównie z konstytucji dogmatycznej *Lumen gentium*, w konstytucji duszpasterskiej *Gaudium et spes* i w dekreście soborowym *Apostolicam actuositatem*. Czwarty rozdział *Lumen gentium* to „wielka karta laikatu”, niejako konstytucja dla wiernych świeckich, powołanych wspólnie z pasterzami, aby wziąć odpowiedzialność za losy Kościoła, za jego zbawczą misję wobec świata: „Wiedzą mianowicie pasterze, iż nie po to ustanowieni zostali przez Chrystusa, aby całe zbawcze posłannictwo Kościoła w stosunku do świata wzięć na siebie samych, lecz że ich zaszczytnym zadaniem jest tak sprawować opiekę pasterską nad wiernymi i tak uznawać ich posługi oraz charyzmaty, żeby wszyscy oni pracowali zgodnie, każdy na swój sposób, dla wspólnego dzieła”¹. Tę zgodną pracę dla wspólnego dzieła postrzega Kodeks Prawa Kanonicznego jako prawo i obowiązek wszystkich wiernych: „Wszyscy

¹ Konstytucja soborowa *Lumen gentium*, n. 30.

wierni mają obowiązek i prawo współpracy w tym, aby Boże orędzie zbawienia docierało coraz bardziej do wszystkich ludzi każdego czasu i całego świata” (kan. 211).

Program życia chrześcijańskiego świeckich, wyrażającego się w apostołstwie, ukazuje dekret soborowy *Apostolicam actuositatem*. Jest to nauczanie o apostołstwie Kościoła, w którym istotną rolę odgrywają wierni świeccy. Dekret soborowy naucza bowiem: „Powołanie chrześcijańskie jest z natury swojej również powołaniem do apostołstwa”². Wynika stąd że wszyscy ochrzczeni są zobowiązani do apostołstwa, jednak w apostołstwie Kościoła szczególna rola i znaczenie przypada wiernym świeckim.

Całokształt apostołstwa winien być należycie uporządkowany: „Apostołstwo świeckich, czy to indywidualne, czy zbiorowe, winno być włączone wedle należytego planu w apostołstwo całego Kościoła; co więcej, łączność z tymi, których Duch Święty ustanowił, by kierowali Kościołem Bożym (por. Dz 20, 28) stanowi istotny element apostołstwa chrześcijańskiego”³. Uporządkowane apostołstwo domaga się powołania różnych struktur zajmujących się jego organizowaniem i koordynowaniem.

Sobór Watykański II zachęcił, w związku z tym, do utworzenia organów na różnych szczeblach życia Kościoła, mających za zadanie służyć pomocą apostołstwu świeckich, koordynować je, udzielać rad i wskazówek. Takie organy winny powstać w parafiach, dekanatach, diecezjach, regionach, w poszczególnych krajach. Organ o takim profilu winien być także powołany w Kurii Rzymskiej, aby służył pomocą całemu Kościołowi: „Przy Stolicy Apostolskiej należy ponadto utworzyć specjalny sekretariat, by służył pomocą apostołstwu świeckich i pobudzał je do działania. Będzie on stanowił jakby centrum wyposażone w odpowiednie środki do przekazywania wiadomości o różnych inicjatywach ludzi świeckich. Sekretariat ma być również ośrodkiem badań nad współczesnymi problemami wyłaniającymi się w tej dziedzinie i służyć radą hierarchii i świeckich w zakresie dzieł apostołskich. W tym sekretariacie winny być reprezentowane różne ruchy i inicjatywy apostołstwa świeckich całego świata, przy czym powinni współpracować w nim ze świeckimi także kapłani i zakonnicy”⁴.

Powołanie wymienionego urzędu Stolicy Apostolskiej jest nakazane. Jego celem miało być inspirowanie apostołstwa świeckich, gromadzenie i przekazywanie informacji o inicjatywach apostołskich, prowadzenie badań nad problemami związanymi z działalnością świeckich i słuzenie radami pasterzom i świeckim. Miał to więc być organ informacyjno-doradczy oraz koordynujący apostołstwo świeckich bez uprawnień jurysdykcyjnych. Wkrótce po zakończeniu Soboru, dnia 3 stycznia 1966 r., papież Paweł VI

² Dekret soborowy *Apostolicam actuositatem*, n. 2.

³ Tamże, n. 23.

⁴ Tamże, n. 26.

powołał kilka komisji, które miały za zadanie przygotowanie dokumentów wykonawczych, wprowadzających w życie wskazania soborowe. Wśród nich znajdowała się Komisja d/s apostołstwa świeckich⁵. Jej celem było przygotować propozycje, które pozwoliłyby, możliwie najdoskonalej, zrealizować przytoczone wyżej postanowienie Soboru o powołaniu specjalnego organu dla kierowania apostołstwem świeckich⁶. Wymieniona Komisja, zgodnie z postanowieniem papieża Pawła VI, przekazała przygotowane materiały następnej Komisji utworzonej 7 lipca 1966, która zajęła się nie tylko opracowaniem struktury i zadań organu kierującego apostołstwem świeckich, ale także organem kierującym sprawami dotyczącymi sprawiedliwości i pokoju⁷.

Rezultatem jej prac było przygotowanie dokumentu papieskiego, który w formie motu proprio *Catholicam Christi Ecclesiam* ogłosił Paweł VI dn. 6 stycznia 1967 r. Ustanowił on dwie nowe dykasterie w Kurii Rzymskiej: Radę Świeckich (*Consilium de Laicis*) i Papieską Komisję Studiów Iustitiae et Pax (*Pontificia Commissio Studiosorum a Iustitia et Pace*)⁸.

Papież postanowił, że obydwie nowe dykasterie Stolicy Apostolskiej będą połączone osobą przewodniczącego. Przewodniczącym miał zostać jeden z kardynałów. Również obydwie rady miały mieć jednego wiceprzewodniczącego, posiadającego godność biskupią. Mimo to stanowią one odrębne organy, gdyż każda z nich miała mieć swój własny sekretariat, własne zadania i kompetencje. W skład sekretariatu Rady Świeckich weszli: sekretarz i wspomagający go dwaj podsekretarze. Do Rady należą członkowie i konsultorzy, wszyscy mianowani przez Papieża na okres 5 lat. Także spełniający funkcję w Radzie w charakterze: przewodniczącego, wiceprzewodniczącego, sekretarza i podsekretarza są mianowani na pięć lat z możliwością ponowienia nominacji na następną kadencję⁹.

Na uwagę zasługuje powołanie w wymienionych dykasteriach zespołu konsultorów. Są oni mianowani spośród biskupów, kapłanów, zakonników i wiernych świeckich, z różnych krajów świata. Winni się odznaczać odpowiednią wiedzą, doświadczeniem, i wysokim poziomem moralnym. Korzystając z tych zasobów intelektualnych i moralnych, spełniają rolę biegłych, świadcząc swoją posługę – w zależności od potrzeby – czy to przez udział w zebraniach Rady czy przez pisemne uwagi¹⁰.

⁵ Motu proprio *Finis Concilio*. n. 2, e: AAS 58/1966/38.

⁶ Paweł VI, Motu proprio *Catholicam Christi Ecclesiam*, 6 I 1967, (= CCE), AAS 59/1967/25.

⁷ Tamże, s. 26.

⁸ Tamże, s. 25-28.

⁹ Tamże, s. 27-28.

¹⁰ Por. E. S z t a f r o w s k i, *Kuria Rzymska*, Warszawa 1981, s. 28.

Do zespołu konsultorów, u początku istnienia Rady Świeckich, został powołany arcybiskup krakowski Kardynał Karol Wojtyła na okres 5 lat¹¹.

Dokument fundacyjny Rady Świeckich określał nie tylko jej strukturę, ale także zadania. Miała ona programować, popierać i rozwijać działalność apostołską świeckich. Istniejące już apostołstwo porządkować i zespalać, wiążąc je z apostołstwem Kościoła. W apostołstwie tym spotykają się pasterze ze świeckimi, a także świeccy między sobą. Winni oni prowadzić dialog wewnątrz-kościelny, kierując się zasadami podanymi w encyklice Pawła VI *Ecclesiam suam*. Zadaniem rady jest kierować dialogiem między przedstawicielami różnych narodów zajmującymi się działalnością świeckich, jak również służyć im radami. Szczególnym zadaniem rady jest troska o stowarzyszenia świeckich i o ich współpracę z duszpasterzami; jak również zbieranie i wysyłanie informacji z zakresu apostołstwa świeckich. Miała ona także zorganizować ośrodki, opracowujący materiały pisemne, mające służyć pomocą w apostołstwie¹².

Zarówno i struktura jak i zadania Rady Świeckich wskazują na to, że pierwszy pięcioletni okres jej działania miał być okresem eksperymentalnym: zdobywania doświadczeń, wypracowywania coraz lepszych i skuteczniejszych metod pracy¹³. W okresie tym Rada rozwinęła aktywną działalność jako forum nasłuchu i dialogu, dotyczącego spraw laikatu i jego sytuacji we współczesnym świecie. Rada Świeckich informowała papieża, Kurię Rzymską i pasterzy Kościoła o sprawach laikatu i apostołstwa świeckich, nawiązując i utrzymując kontakty ze środowiskami apostołstwa świeckich w całym Kościele. Również przekazywała tym środowiskom potrzebne wiadomości i pomoce w postaci fachowej literatury¹⁴.

Papież Paweł VI, przemawiając w dniu 2 grudnia 1971 do Rady Świeckich, na zakończenie pierwszego pięciolecia jej działalności, ocenił ją następująco: „Na zakończenie pragniemy przypomnieć Wasze chwalebne inicjatywy, które już potrafiłście podjąć na użytek pasterzy i ludzi świeckich i to na wszystkich płaszczyznach. Tak więc Wasze doświadczenie – chociaż niedługie – wniosło dużo światła i dużo bogactwa. Wy jednak jesteście sami tego świadomi, że czasy oraz nauka i wezwania wypływające z treści wydarzeń, jak i wyobraźnia apostołska oraz wierność Duchowi Świętemu, wymagać będą w przyszłości wielu nowych przedsięwzięć i nowych inicjatyw”¹⁵.

¹¹ Pismo Kard. A. Cicogniani z 8 III 1967 (Akta Kard. K. Wojtyły znajdujące się w Archiwum Kurii Metropolitalnej = AKKW), AKKW, B II a 195.

¹² CCE, s. 26-27.

¹³ Por. J. D y d u c h, *Papieska Rada Świeckich i Papieska Komisja Iustitia et Pax*, Prawo Kanoniczne, 25/1982/ nr 1-2, s. 198-199.

¹⁴ Por. E. W e r o n, *Rada Świeckich na nowym etapie*, Collectanea Theologica, 43/1973/f. 3, s. 143-144.

¹⁵ AAS 63/1971/894.

Ocena papieska dostrzegła ogromny wysiłek i wkład w odnowę apostołstwa świeckich, jaki włożyła Rada Świeckich. Był to jednak początek drogi, chociaż wiodącej we właściwym kierunku. Dlatego potrzeba było wydłużyć okres eksperymentalny na następne pięćdziesiąt lat. Od Rady Świeckich oczekiwano przekazywania Stolicy Apostolskiej coraz dokładniejszych wiadomości na temat ważnych problemów apostołskich naszego czasu w oparciu o gruntowne badania, jak również dostarczania rzetelnych sugestii i inicjatyw płynących od ludzi świeckich i od organizacji apostołskich. Ważnymi tematami wyznaczonymi Radzie jako przedmiot jej prac to: zaangażowanie apostołskie świeckich we wszystkie dziedziny, jakimi żyje ludzkość, dostosowanie apostołstwa do różnych środowisk i sytuacji życia świeckich, apostołska i duszpasterska współpraca kapłanów i świeckich¹⁶.

Paweł VI, spotykając się co roku z Radą Świeckich i wygłaszając do niej przemówienia, ukazywał program i zwracał uwagę na aktualne potrzeby apostołstwa świeckich i związane z tym wymagania i postulaty pod jej adresem¹⁷. Rada z kolei dostosowywała do tego swoje zadania i ulepszała strukturę. Podczas 10 lat okresu eksperymentalnego ukształtowała ona swoją strukturę, wytyczyła zadania, wypracowała swoją pozycję w Kościele, wykazała, iż jest przydatna i potrzebna zarówno dla Stolicy Apostolskiej jak i dla pasterzy Kościoła, a zwłaszcza dla środowisk katolików świeckich. W całym tym 10-letnim, eksperymentalnym okresie działalności Rady Świeckich uczestniczył Kardynał Karol Wojtyła. Doniosłe są jego zasługi dla ukształtowania jej zadań i struktury, o czym powiemy poniżej. Ta dojrzałość Rady sprawiła, że w dniu 10 grudnia 1976 papież Paweł VI dokonał jej gruntownej reorganizacji poprzez motu proprio *Apostolatus peragendi*¹⁸. Zgodnie z nim Rada zmieniła nie tylko nazwę na Papieska Rada Świeckich (*Pontificium Consilium pro Laicis*), ale otrzymała również „nową, stałą i znakomitszą formę”¹⁹. Można sądzić, że ta reforma Rady postawiła ją w rzędzie pełnoprawnych dykasterii Kurii Rzymskiej. Do na nowo ukształtowanej Papieskiej Rady Świeckich nie wszedł Kardynał Karol Wojtyła. Wydaje się, że stało się tak dlatego, iż Rada była już dojrzała i samodzielna i dlatego mogła stanowić reprezentację ogólnokościelnego laikatu. Stąd w jej skład weszli przeważnie wierni świeccy.

Trzeba dodać, że Papieska Rada Świeckich przeszła potem jeszcze jedną, już niewielką reorganizację, dokonaną konstytucją apostołską „*Pastor bonus*” z 28 czerwca 1988 przez papieża Jana Pawła II²⁰.

¹⁶ Paweł VI, *Przemówienie* z 2 XII 1971, AAS 63/1971/893-894.

¹⁷ Tenże, *Przemówienie* z 9 X 1972, AAS 64/1972/680-681.

¹⁸ AAS 68/1976/696-700.

¹⁹ *Apostolatus peragendi*, AAS 63/1976/697.

²⁰ AAS 80/1988/841-912.

2. Udział Kardynała Karola Wojtyły w kształtowaniu zadań i struktury Rady Świeckich.

Jak już powiedzieliśmy, Kardynał Karol Wojtyła uczestniczył w pracach Rady Świeckich od momentu jej utworzenia. Program jej działania dostrzegaliśmy w nauczaniu Soboru Watykańskiego II. Chodziło o takie pokierowanie apostołstwem świeckich, aby nauka Vaticanum II dotarła i przeniknęła świadomości Kościoła. Zatem wewnętrzna formacja wszystkich wiernych świeckich winna stać się przedmiotem zainteresowania i wysiłków Rady. Winna charakteryzować się swoistym uniwersalizmem, troszcząc się o wszystkich wiernych świeckich oraz o wszystkie formy apostołstwa. Rozwijając ten wątek pisał: „W związku z tym Consilium de Laicis, którego celem wedle motu proprio *Catholicam Christi Ecclesiam* jest *promotio apostolatus laicorum*, winno posiadać nastawienie uniwersalne. W polu widzenia Consilium de Laicis muszą znaleźć się wszyscy członkowie Ludu Bożego oraz wszystkie formy apostołstwa świeckich – nie tylko formy organizacyjne, ale także apostołstwo niezorganizowane, pozbawione form organizacji”²¹.

Takie ustawienie programu Rady Świeckich wy pływało najpierw z nauczania soborowego, które do apostołstwa zobowiązywało wszystkich wiernych; a następnie było skutkiem osobistych doświadczeń wynikających z sytuacji Kościoła w Polsce oraz w innych krajach, pozbawionych przez reżymy totalitarne możliwości i prawa tworzenia i prowadzenia organizacji katolików świeckich; także w takiej sytuacji nie można było zrezygnować z udziału świeckich w apostołstwie²².

Szczególne znaczenie dla wytyczenia działalności i kształtowania struktury Rady Świeckich miały jej pierwsze sesje plenarne. Pierwsza z nich odbyła się w Rzymie od 13 do 20 kwietnia 1967 r. Uczestniczył w niej Kardynał Karol Wojtyła, a następnie przedstawił sprawozdanie z jej przebiegu. Obrady toczyły się w zespołach roboczych oraz na zebraniach ogólnych, w czasie których prezentowano wyniki prac poszczególnych zespołów. Uczestnicy sesji plenarnej nie mieli jednolitej wizji celu Rady. Zaznaczyły się dwie tendencje. Jedna reprezentowana głównie przez działaczy organizacji katolickich, preferowała program pracy w oparciu o apostołstwo zorganizowane i przede wszystkim dla niego. Druga opcja nawiązywała do zasad o powszechnym apostołstwie wiernych i do doświadczeń krajów, w których świeccy prowadzą apostołstwo mimo braku organizacji, sugerując dostosowanie do takiej sytuacji planu prac Rady²³. Piszący to sprawozdanie – Kardynał Karol Wojtyła był zwolennikiem drugiej opcji. Wydaje się, że pierwsza wizja była wówczas silniejsza w Radzie, niemniej jednak, jak

²¹ *List Kard. K. Wojtyły z 18 IV 1967, AKKW, F V.*

²² *Por. tamże.*

²³ *Sprawozdanie Kard. K. Wojtyły z 20 IV 1967, AKKW, F V.*

wynika ze sprawozdania, jej zwolennicy byli skłonni do pewnych kompromisów, w tym do uznania różnorodnych form apostołstwa świeckich.

W przedmiocie metody pracy podkreślano potrzebę rozeznania sytuacji w apostołstwie świeckich w poszczególnych krajach; dokonania swoistej inwentaryzacji jego form, nawiązania kontaktów na płaszczyźnie międzynarodowej, najpierw z krajowymi konferencjami biskupów, z organizmami koordynującymi w poszczególnych krajach apostołstwo świeckich oraz z międzynarodowymi organizacjami katolickimi. Pierwsza sesja plenarna Rady, jak pisze dalej kardynał Karol Wojtyła w sprawozdaniu, zajęła się także jej strukturą. Postanowiono, iż trzeba ją tak ukształtować, aby była miejscem dialogu i spotkania a także, aby mogła rozwijać studia. Postulowano poszerzenie składu Rady tak, aby była reprezentacją świeckich ze wszystkich kontynentów i różnych grup zawodowych i społecznych.

Kardynał Karol Wojtyła był gorącym zwolennikiem współpracy Rady z krajowymi konferencjami biskupimi i ich organami d/s apostołstwa świeckich. Wyrazem tego było poinformowanie uczestników sesji plenarnej o powołaniu Komisji Apostołstwa Świeckich przez Konferencję Episkopatu Polski.

Problemy dotyczące zadań Rady, metody jej działania i struktury zasygnalizowane w czasie I sesji plenarnej były rozważane w czasie następnym. Doniosłe znaczenie ma tu wystąpienie Kardynała Karola Wojtyły na IV sesji plenarnej w dniu 2 grudnia 1968 r. Mówiąc o sensie istnienia i metodach działania Rady, sformułował problem w formie pytania: „*Consilium de Laicis – quid dicis de te ipso?*”. Na to pytanie, sformułowane na wzór jednego z pytań wyjściowych Soboru Watykańskiego II: *Ecclesia – quid dicis de te ipsa?*, daje wyczerpującą odpowiedź. Istnieje potrzeba dokonania autorefleksji, która jest koniecznym warunkiem dalszego i ciągłego rozwoju Rady. Refleksja ta prowadzi do wniosku, że musi ona rozwijać działalność w oparciu o status teologiczny świeckich, nakreślony w nauczaniu Vaticanum II. Jest on dynamiczny. Dynamika ta ma potrójny wymiar, wynikający z uczestnictwa świeckich w potrójnym posłannictwie Chrystusa – Mesjasza: prorockim, kapłańskim i królewskim. Apostolska działalność świeckich, będąca przedmiotem prac Rady, musi być zakorzeniona w ich egzystencji kościelnej, zgodnie z zasadą *operari sequitur esse*. To *esse* stoi u podstaw wszelkiego *operari*. Snując dalsze rozważania Kardynał Karol Wojtyła stwierdza, że Rada Świeckich winna pracować (*operari*) zgodnie ze swoim *esse*. W tym miejscu dostrzega różnicę między Radą Świeckich a Komisją Iustitia et Pax. Ta pierwsza winna spełniać zadania dotyczące aspektu *Ecclesia ad intra*, a druga zająć się zadaniami w aspekcie *Ecclesia ad extra*. W konsekwencji Rada Świeckich winna się stać forum dialogu wewnątrzkościelnego, zaś Komisja Iustitia et Pax miejscem dialogu między Kościołem a światem współczesnym. Czyniąc sprawy wewnątrzkościelne przedmiotem właściwej działalności, powinna Rada Świeckich poszerzać

swoją optykę zainteresowań tak, by nie pominąć takiej tematyki jak: dialog, młodzież, rodzina i duchowość²⁴.

Z tych rozważań wynika ważna sugestia strukturalna, dotycząca całkowitego oddzielenia Rady Świeckich od Komisji Iustitia et Pax. Jak już powiedzieliśmy, dwie te dykasterie Kurii Rzymskiej miały pewną odrębność, jednak były związane wspólnym nadrzędnym kierownictwem. Sugestia powyższa o całkowitej odrębności została zrealizowana kilka lat później – w 1976 r.

Do spraw poruszonych w czasie IV sesji plenarnej powrócono podczas piątego zebrania plenarnego odbytego w dniach od 11 do 12 marca 1969 r. Kardynał Karol Wojtyła podkreśla, że w czasie tej sesji zaakcentowano potrzebę poszerzenia dialogu Rady ze świeckimi. Została powołana specjalna Komisja doktrynalna, która jako temat wiodący podjęła sprawę dialogu „ad intra”. Jej członkiem został Kardynał Karol Wojtyła. Innym ważnym zagadnieniem była sprawa małżeństwa i rodziny jako zadanie apostołstwa świeckich, zwłaszcza w kontekście duszpasterstwa rodzin. Sprawa ta była rozważana w świetle nowej encykliki papieskiej *Humanae vitae*. Dalszym wątkiem wspomnianej sesji była reprezentatywność świeckich w Radzie, dążenie do tego, aby ona stawała się coraz bardziej reprezentatywna dla laikatu ogólnościowego. Już wspomnieliśmy, jak bardzo gorącym orędownikiem tego był Kardynał Karol Wojtyła. W zakresie rozwoju strukturalnego powołano w Radzie grupę roboczą zajmującą się zagadnieniem młodzieży i dwie komisje: ekumeniczną i kanoniczną. Ta ostatnia miała się zająć przygotowaniem norm kodeksowych o świeckich, w związku z przygotowaniem nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego. Duży wpływ na pracę Rady – w tym okresie – miał III Kongres Apostołstwa Świeckich, który odbył się w Rzymie w 1967 r. Wytyczył on świeckim, w oparciu o nauczanie Vaticanum II, program pracy apostołskiej. Kongres ten był ważnym wydarzeniem dla ogólnościowego laikatu poprzez wprowadzenie idei soborowych do apostołskiej działalności świeckich. Uczestniczyły w nim reprezentacje świeckich z ponad 100 krajów. Delegacji polskiej, liczącej 27 osób, przewodniczył Kardynał Karol Wojtyła²⁵. Jego zdaniem Kongres był przełomowy dla dalszych prac Rady Świeckich, nakreślając jej zadania. Pisał o tym: „Zadania te wynikają z III Kongresu Apostołstwa Świeckich, a pośrednio leżą na linii wielkich konstytucji Vaticanum II, *Lumen gentium* oraz *Gaudium et spes* oraz encyklik Pawła VI zwłaszcza *Humanae vitae*”²⁶.

W optykę zainteresowań Rady, Kardynał Karol Wojtyła, jak już wspominaliśmy, usiłował od początku wprowadzić organizowanie apostołstwa świeckich tam, gdzie nie ma stowarzyszeń katolickich. Pisał o tym na-

²⁴ *Opracowanie Kard. K. Wojtyły z 2 XII 1968*, AKKW, F V.

²⁵ *Wywiad Kard. K. Wojtyły z 24 IV 1969*, AKKW, F V.

²⁶ Tamże.

stępująco: „Staram się reprezentować nasze rodzime doświadczenia w zakresie życia i apostołstwa świeckich w Kościele. Jak już wielokrotnie podkreślałem, są one różne od doświadczeń wszystkich innych członków i konsultorów Consilium de Laicis, doświadczeń związanych nade wszystko z działalnością organizacji katolickich, które wszędzie istnieją i mają swobodę działania. Nasze doświadczenia są związane wyłącznie z życiem parafii, rodziny i ze środowiskiem dojrzałej osobowości chrześcijańskiej w jej środowisku. Stąd chodzi mi o to, ażeby Consilium de Laicis nie straciło z pola widzenia tej postaci apostołstwa świeckich”²⁷. W tym celu zaproponował Radzie temat: „Problem apostołstwa świeckich w takich sytuacjach, w których brak organizacji katolickich”. Propozycja została przyjęta i Kardynał Karol Wojtyła na Sesji plenarnej w 1970 r. wygłosił referat pod tytułem: *Apostołstwo świeckich w sytuacjach nienormalnych*. Podkreślił na wstępie, że brak możliwości, a ściślej mówiąc, zakaz tworzenia organizacji katolików świeckich jest „sytuacją nienormalną”. Istnieje ona w Polsce i w innych krajach rządzonych przez reżymy totalitarne. Nie wyklucza to jednak istnienia apostołstwa świeckich i jego rozwoju zgodnie ze wskazaniami Vaticanum II. Apostołstwo to najpierw jest prowadzone w parafiach. Parafia daje mu pewne minimum organizacyjne. Dzięki temu rozwijane jest apostołstwo modlitwy, apostołstwo charytatywne i apostołstwo katechetyczne. Apostołstwo parafii („zorganizowane”) pozostaje w bardzo ścisłym związku z apostołstwem „organicznym” rodzin. Rodzina i parafia współdziałają w apostołstwie i wzajemnie się dopełniają. Trzecia forma to apostołstwo środowiskowe, zająbiające się z duszpasterstwem specjalistycznym. Chodzi tu głównie o środowiska zawodowe takie jak: lekarze, prawnicy, nauczyciele, artyści, uczeni itp. Koordynację działalności apostołskiej świeckich prowadzi Komisja Episkopatu d/s Apostołstwa Świeckich. Jest ona organem Konferencji Episkopatu, który propozycje w tej dziedzinie, przekazuje pasterzom diecezji.

W tym celu Komisja przygotowała i opublikowała *Dyrektorium apostołstwa świeckich*. Ukazywało ono różnorodne możliwości ich apostołstwa. Prezentowało także program współpracy świeckich z pasterzami oraz wskazywało na potrzebę koordynacji apostołstwa i duszpasterstwa²⁸.

Na sesji plenarnej Rady Świeckich, która odbyła się w Rzymie od 23 września do 3 października 1974 roku dyskutowanmo na temat jej przyszłości. Kardynał Karol Wojtyła nie mógł wziąć w niej udziału, gdyż w tym czasie uczestniczył w Synodzie Biskupów, który obradował nad ewangelizacją współczesnego świata. Swoje uwagi dotyczące przyszłości Rady przesłał na piśmie. Między innymi pisze: „Jako naczelne zadanie Consilium de Laicis

²⁷ Tamże.

²⁸ *Apostołstwo świeckich w sytuacjach nienormalnych*, W: Karol Wojtyła jako biskup krakowski (pod. red. T. P i e r o n e k i R. Z a w a d z k i), Kraków 1988, s. 370-373.

w przyszłości widzę konsekwentne i systematyczne ukazywanie możliwości i powinności apostołskich świeckich w każdej sytuacji, oczywiście również i poprzez organizacje²⁹. W tym samym liście pisze dalej o potrzebie współpracy Rady z krajowymi i kontynentalnymi Radami Świeckich, jak również komisjami biskupimi d/s świeckich, oraz z innymi organami Kurii Rzymskiej, w szczególności z Kongregacją d/s Duchowieństwa. Nie widzi potrzeby przekształcenia Rady Świeckich w Kongregację d/s Świeckich. Natomiast widzi potrzebę takiego ukształtowania strukturalnego Rady, który by ją uczynił bardziej reprezentatywną: „Biorąc to wszystko pod uwagę, wyrażam przekonanie, że Consilium de Laicis musi w przyszłości jeszcze skutecznie reprezentować tę wielką rzeczywistość, jaką w całym Kościele stanowi laikat i jego udział w posłannictwie Kościoła, w jego apostołstwie³⁰”.

Jak już wspominaliśmy Rada Świeckich otrzymała w 1976 r. „nową stałą i znakomitą formę”. Do tego wydatnie przyczynił się Kardynał Karol Wojtyła swoją prawie dziesięcioletnią działalnością w Radzie. Jego zasługą jest, że Rada jako swoje nadrzędne zadanie uznała troskę o wszystkie formy apostołstwa świeckich, nie tylko organizacje katolickie, iż podjęła szeroką współpracę z różnymi instytucjami: głównie krajowymi konferencjami biskupimi oraz, że w jakimś sensie stała się reprezentantem całego laikatu w Kościele.

3. Współpraca Rady Świeckich i Komisji Apostołstwa Świeckich Episkopatu Polski

Jak już wielokrotnie wspominaliśmy, Kardynał Karol Wojtyła był rzecznikiem współpracy Rady Świeckich z innymi organami i to zarówno w ramach Kurii Rzymskiej, jak i z krajowymi konferencjami biskupimi, w szczególności ich komisjami d/s świeckich. Ta idea współpracy między-strukturalnej była zakorzeniona głębiej. Mianowicie w nauczaniu Soboru Watykańskiego II o konieczności współpracy świeckich z pasterzami: „Po tym zażyłym obcowaniu ze sobą świeckich i pasterzy spodziewać się należy rozlicznych dóbr dla Kościoła...”³¹. Wśród nich podstawowe znaczenie posiada poznanie i przyjęcie orędzia ewangelicznego. Wyraża to Kodeks Prawa Kanonicznego w sposób następujący: „Świeccy, którzy na równi ze wszystkimi wiernymi przez chrzest i bierzmowanie są przeznaczeni przez Boga do apostołstwa, mają ogólny obowiązek i zarazem prawo współpracować – czy to indywidualnie, czy też zrzeszeni w stowarzyszeniach – ażeby Boże przepowiadanie zbawienia było poznane przez wszystkich ludzi na całym świecie i przez nich przyjęte” (kan. 225, §1).

²⁹ List do Kard. Maurice Roy'a z 1974 r, AKKW, F V.

³⁰ Tamże.

³¹ Konstytucja soborowa *Lumen gentium*, n. 37.

Współpraca zarówno między świeckimi, o której mówi przytoczony kanon, jak również między pasterzami a świeckimi, ma tak podstawowe znaczenie dla apostołstwa, że bez niej nie może ono być skuteczne. Stąd Kardynał Karol Wojtyła – doskonały znawca idei soborowych – popierał współpracę w apostołstwie w różnych jego wymiarach, a w szczególności w ramach działalności Rady Świeckich. Szczęśliwym zbiegiem okoliczności Kardynał Karol Wojtyła, zanim został konsultorem Rady Świeckich w dniu 8 marca 1967, był parę miesięcy wcześniej od 31 sierpnia 1966 przewodniczącym, powołanej wówczas przez Konferencję Episkopatu Polski, Komisji Apostolstwa Świeckich³². W tej roli doświadczenia Komisji przekazywał Radzie, jak również zdobycze Rady usiłował przeszczepić na teren działalności Polskiej Komisji Apostolstwa Świeckich. Między działalnością Rady Świeckich a pracami Komisji Apostolstwa Świeckich istniała dzięki temu zbieżność i wspólnota zadań. Pisał o tym: „I tutaj właśnie widzę, jak główne problemy i zadania, które pojawiają się na warsztacie Rady Świeckich przy Stolicy Apostolskiej, odpowiadają problemom i zadaniom, jakie stawia sobie apostołstwo świeckich w Polsce. Wystarczy odwołać się do tego, co powiedziałem uprzednio na temat młodzieży, małżeństwa, rodziny czy też dialogu w Kościele, aby dostrzec, jak dalece zachodzi tutaj wspólnota zadań i korelacja”³³.

Kardynał Karol Wojtyła informował Radę Świeckich o działalności i zamierzeniach Komisji Apostolstwa Świeckich, stwierdzając, iż przywiązuje ona wielką wagę do problemów i zadań podejmowanych przez Consilium de Laicis i zamierza w nich uczestniczyć we właściwym sobie zakresie. W szczególności polska Komisja podejmuje temat dialogu w Kościele, problematykę młodzieży w oparciu o badania socjologiczne, sprawę duchowości świeckich, jak i opracowania propozycji dotyczących pozycji prawnej świeckich w przyszłym Kodeksie Prawa Kanonicznego. W związku z tym przekazano Radzie dokumentację specjalnej sesji kanonistów, dotyczącą tego zagadnienia. Wiele uwagi Komisja Apostolstwa Świeckich poświęciła – równolegle do prac Consilium de Laicis – małżeństwu i rodzinie, zwłaszcza w oparciu o encyklikę „*Humanae vitae*”³⁴.

Komisja Apostolstwa Świeckich żywo uczestniczyła w opracowaniu instrukcji *O duszpasterstwie rodzin*. Jej tekst został przetłumaczony na język angielski i francuski, a następnie przekazany i przyjęty przez zespół *Vie de Famille*, który działając – w ramach Consilium de Laicis – zajmował się sprawami małżeństwa i rodziny. Warto dodać, iż wspomniany zespół był

³² Por. J. D y d u c h, *Rola Kardynała Karola Wojtyły w pracach Komisji Apostolstwa Świeckich*, W: Karol Wojtyła jako biskup krakowski, (pod. red. T. P i e r o n e k i R. Z a w a d z k i), Kraków 1988, s. 329.

³³ *Wywiad Kard. K. Wojtyły z 24 IV 1969*, AKKW, F V.

³⁴ *Informacja Komisji Apostolstwa Świeckich dla Consilium de Laicis*, marzec 1969, AKKW, F V.

załącznikiem przyszłej Papieskiej Rady ds Rodziny, utworzonej przez papieża Jana Pawła II 9 maja 1981 r.³⁵. Polski dokument o duszpasterstwie rodzin został uznany za pionierski wkład w dzieło całego Kościoła dla rodziny³⁶.

Do sekretariatu Rady Świeckich zostało także przesłane *Dyrektorium apostołstwa świeckich*. Przygotowała je Komisja Apostołstwa Świeckich z inspiracji Kardynała Karola Wojtyły, który pisał o nim: „Komisja Apostołstwa Świeckich opublikowała pierwsze *Dyrektorium* w tej sprawie do użytku biskupów, przełożonych zakonów żeńskich i męskich oraz duszpasterzy krajowych (duszpasterstwo specjalistyczne). W *Dyrektorium* chodzi o ukazanie różnych możliwości apostołstwa świeckich w naszym kraju oraz o wskazanie koordynacji duszpasterstwa z tym apostołstwem”³⁷.

Dyrektorium oparte o nauczanie Soboru Watykańskiego II ukazywało możliwości Apostołstwa Świeckich tam, gdzie nie ma organizacji apostołskich. Rada Świeckich przyjęła je z wdzięcznością, oceniając je bardzo wysoko i stwierdzając, iż byłoby wskazane, aby podobne dokumenty opracowano w innych krajach. Kardynał Karol Wojtyła przekazując *Dyrektorium* Radzie, dołączył swoje „Uwagi” do tego dokumentu. Rada Świeckich opublikowała *Dyrektorium* w tłumaczeniu na język francuski w swoim organie informacyjnym, zaś dołączone *uwagi* potraktowała jako przedmowę³⁸. W *Uwagach* jeszcze raz podkreślono, iż podstawowe znaczenie posiada apostołstwo powszechne, wspólne wszystkim członkom Kościoła, mające swe źródło w sakramencie chrztu i bierzmowania, a które urzeczywistnia się jako świadectwo życia w pełni chrześcijańskiego. Dalej Kardynał Karol Wojtyła zwraca uwagę na znaczenie parafii i podaje cytat z „*Dyrektorium*”: „Z braku właściwych organizacji apostołskich działających z mandatu hierarchii, podstawą zorganizowanej pracy apostołskiej musi być parafia”³⁹. Wspólnota działań duszpasterskich i apostołstwa świeckich ma swoje odzwierciedlenie, a poniekąd urzeczywistnienie w parafialnej radzie duszpasterskiej. To stwierdzenie jest zbieżne z postanowieniem Kodeksu Prawa Kanonicznego, który wówczas był przygotowywany: „Jeśli zdaniem biskupa diecezjalnego, po zasięgnięciu opinii Rady Kapłańskiej, byłoby to pożyteczne, należy w każdej parafii ustanowić radę duszpasterską. Ma jej przewodniczyć proboszcz, a członkami powinni być wierni wraz z tymi, którzy z urzędu uczestniczą w trosce duszpasterskiej o parafię i pomagają w ożywianiu działalności pasterskiej” (kan. 536, § 1).

Kolejnym miejscem apostołstwa świeckich, pisze dalej Kardynał Karol

³⁵ Motu proprio *Familia a Deo instituta*, AAS 73/1981/442.

³⁶ *Sprawozdanie z 9 zebrania Komisji Apostołstwa Świeckich*, (=KAS), 23-24 I 1970, AKKW, F V.

³⁷ *Apostołstwo Świeckich w sytuacjach „nienormalnych”*, s. 372-373.

³⁸ *Sprawozdanie z 11 zebrania KAS, 5-7 XII 1970*, AKKW, F V.

³⁹ *Dyrektorium apostołstwa świeckich w Polsce*, W: Karol Wojtyła jako biskup krakowski, s. 375.

Wojtyła, jest rodzina. Jej apostołstwo szeroko omawia *Dyrektorium*, łącząc je z apostołstwem młodzieży i wśród młodzieży. „Dyrektorium” postuluje współpracę apostołską, na różnych szczeblach, duchownych i wiernych świeckich⁴⁰.

Komisja Apostolstwa Świeckich niezwykle żywo zareagowała na sympozjum o dialogu urządzone przez Radę Świeckich w Rzymie od 11-20 marca 1971 r. Uczestniczyła w nim delegacja Komisji. Przewodniczył jej Kardynał Karol Wojtyła, który już wcześniej, poproszony przez Kardynała Stefana Wyszyńskiego-przewodniczącego Konferencji Episkopatu Polski, przygotował opracowanie *O dialogu wewnątrz Kościoła*. Píše w nim: „Jeżeli dialog z ludźmi stał się metodą Objawienia i zbawienia ludzi przez Boga, zatem Kościół, a ściślej ludzie w Kościele winni posługiwać się tą samą metodą”⁴¹. Dostrzega, że dialog wewnątrz Kościoła jest sprawą pilną, ale bardzo trudną. Szczególnie trudne będzie wypracowanie dokumentu kodyfikującego jego zasady: „Wydaje się też, iż jakiś dokument na temat dialogu wewnątrz Kościoła, precyzujący zasady i reguły tego dialogu, byłby bardzo przydatny, choć równocześnie trzeba się liczyć z tym, że dokument taki musi być zrazu niedoskonały, a będzie go można stopniowo zastępować coraz doskonalszymi”⁴². Jak słuszne były te przewidywania udowodniła praktyka w latach następnych. Mimo intensywnych prac Rady Świeckich nad dokumentem dotyczącym dialogu, nie zostały one uwieńczone dokumentem finalnym, jedynie przygotowany projekt opublikowano w „Documentation Service”. Podobnie Komisja Apostolstwa Świeckich przygotowała cztery wersje projektu dokumentu „Dyrektorium o dialogu wewnątrzkościelnym”. Czwartą wersję przyjęła Komisja jako swój dokument wewnętrzny mający być wykorzystany w formie materiału służącego pracom formacyjnym⁴³.

Łączność Rady Świeckich z Komisją Apostolstwa Świeckich poprzez osobę Kardynała Wojtyły, była obustronnie korzystna. Rada inspirowała wiele poczynić Komisji, z kolei Rada korzystała z doświadczeń Komisji, szczególnie z ukazywanych różnorodnych możliwości apostołstwa świeckich.

Zakończenie

Owocem pogłębionej i odnowionej przez Sobór Watykański II eklezjologii jest ustanowienie nowej dykasterii Kurii Rzymskiej, zwanej najpierw Radą Świeckich (Consilium de Laicis), przekształconej następnie w Papieską Radę Świeckich (Pontificium Consilium pro Laicis). Od samego początku istnienia Rady jej konsultorem był Kardynał Karol Wojtyła. Będąc nie tylko znawcą

⁴⁰ Tamże, s. 377-379.

⁴¹ Tamże, s. 364.

⁴² Tamże, s. 369.

⁴³ *Sprawozdanie z 19 zebrania KAS, 24 V 1975, AKKW, F V.*

soborowej nauki o laikacie, ale także jej współtwórcą, w ciągu prawie 10 lat działalności w Radzie, pragnął wskazania Vaticanum II uczynić jej programem. Poprzez swoją działalność przyczynił się do tego, że stała się ona organem kierującym i koordynującym całokształt apostołstwa świeckich w Kościele. Równoległe z funkcją konsultora Rady Świeckich kierował pracami Komisji Apostołstwa Świeckich Episkopatu Polski. Ta podwójna posługa ułatwiała owocną współpracę obydwu organów.

**Participation of Cardinal Karol Wojtyła
in the Works of the Council for the Laity**

The Post Conciliar renewal of the Church tended to engage the laity in its apostolic activity. It required global organization and co-ordination. This task was assumed by the Council for the Laity, established by Pope Paul VI on January 6, 1967. Cardinal Karol Wojtyła was its consultant for almost ten years. While taking part in the Council's work, he carefully watched that its action would be based on the teaching and instructions of Vatican II, extending its interest to the entire lay apostolate. He attached great importance to the question that the Council for the Laity should deal, not only with Catholic organizations, but also with other forms of lay apostolate activities. It was his desire that the Council would be composed of the laity of the universal Church and would be its representative.

While elaborating the method of procedure, he stressed the need for Council's cooperation, not only with Catholic organizations, but also with National Conferences of Catholic Bishops, especially with their Catholic Laity Committees. Cardinal K. Wojtyła himself, being a chairman of the Lay Apostolate Committee of the Episcopate of Poland, took utmost care about keeping intense and fruitful contacts with the Council for the Laity.